

हिमसंस्कृतवार्ताः

दैनिक ई-संस्कृतवार्तापत्रम्

himsanskritvartah
e-Sanskritnewspaper

नवा प्रेरणा नवोत्साहः

हिमाचलप्रदेशस्य संस्कृतशिक्षकाणां नूतनः प्रकल्पः

1 01.03.2024 शुक्रवासरः वि.सं. २०८० फाल्गुणकृष्णपक्षः षष्ठी फाल्गुण १८ प्रविष्टांशः
Website- www.himsanskritam.com Email-himsanskrit@gmail.com

■ पृष्ठ-4 ■ वर्ष-3 ■ अङ्क-129

2 भाजपायाः प्रयासाः
असफलाः अभवन्,
अधुना हिमाचले अस्माकं
सर्वकाराय कोऽपि संकटः
नास्ति- जयराम रमेशः

3 जम्मू-कश्मीरे
आतङ्कवादस्य उपरि
केन्द्रसर्वकारस्य प्रबलः
आक्रमणः,

4 विश्वनागरिक-
सुरक्षादिवसः

प्रमुखाः वार्ताः

मतदातृ-जागरूकताभियानस्य
सम्प्रसाराय सर्वेषु उच्च शिक्षण
संस्थानेषु पत्राणि
आयोगेन प्रेषितानि-
विश्वविद्यालय-अनुदान आयोगः

सम्पूर्ण देशे विभिन्नेषु उच्च-शिक्षण-
संस्थानेषु बृहत्तमं मतदातृ-जागरूकता
अभियानं "मेरा पहला बोट देश के लिए"
इति समायोज्यते। अस्योद्देश्यं निर्वाचनेषु
यूनां सुदृढ-प्रतिभागित्वस्य सुनिश्चिकरणं
वर्तते। अस्य उपक्रमस्य मुख्योद्देश्यः युव-
मतदातृभ्यः मतदाने सम्मिलितुं
प्रेरणाप्रदानमस्ति। येन हि सकलेऽपि राष्ट्रे
मतदानस्य महत्व-सन्देशस्य प्रचारं भवितुं
शक्यते। मेरा पहला बोट देश के लिए
इत्यस्य अभियानस्य शुभारम्भः पद्यः
समारम्भः अपि च मार्चमासस्य षड् दिनांकं
यावत् प्रचलिष्यति। विश्वविद्यालय-अनुदान
आयोगस्य अध्यक्षः जगदीशकुमारः
संसूचितवान् यत् मतदातृ-
जागरूकताभियानस्य सम्प्रसाराय सर्वेषु
उच्च शिक्षण संस्थानेषु पत्राणि आयोगेन
प्रेषितानि। असौ आग्रहं कृतवान् यत्
जागरूकता-भियानं विकसितुं शिक्षण
संस्थानेषु कार्यशालानां संगोष्ठीनाञ्च
आयोजनं भवेत्।

आकाशवाणीवार्ताः

मॉरिशसदेशे षड्
सामुदायिक-विकास-
परियोजनाभिः सह
नवीनायाः विमान-
पट्टिकायाः आभासीय-
माध्यमेन कृतमुद्घाटनम्

प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी मॉरिशसदेशस्य च
प्रधानमन्त्री प्रविन्दकुमार-
जुगनॉथः आगालीमा-द्वीपे
विकासात्मक-परियोजनानां लोकार्पणं
विहितवन्तौ। उभौ प्रधानमन्त्रिणौ
मौरीशसदेशस्य अस्मिन् द्वीपे षड्
सामुदायिक विकास-परियोजनाभिः सह
नवीनायाः विमान- पट्टिकायाः सेंट-जेम्स-
जेट्टी-इत्यस्यापि आभासीय माध्यमेन
उद्घाटनं कृतवन्तौ। एभिः परियोजनाभिः
वायु-सागरीय-सम्पर्क-सौविध्यं सुदृढं
भविष्यति। अत्रावसरे प्रधानमन्त्री
नरेन्द्रमोदी अकथयत् यत् भारत-मॉरीशस
देशयोः सम्बन्धौ जीवन्त-अद्वितीयौ वर्तते।
असौ कथितवान् यत् मॉरीशसदेशः
भारतस्य प्रतिवेशि-नीतेः महत्वपूर्ण
सहभागी अस्ति। अपि च भारतेन
मेट्रोरेलयान-पट्टिकानिर्माणस्य
सामुदायिक-विकास-परियोजनानां-
सामाजिक-आवासस्य प्राशासनिक-सेवा-
महाविद्यालयानां खेल-परिसराणां च
विकासस्य अवसराः अभिस्वीकृताः।
भारत - संयुक्तराष्ट्रम्

भारतीय-बैडमिण्टन-
क्रीडकौ आकर्षी
कश्यपः सतीश कुमार
करुणाकरः च जर्मन-
मुक्त-प्रतिस्पर्धायाः
द्वितीये चक्रे समाविष्टवन्तौ

भारतीय बैडमिण्टन-क्रीडकौ आकर्षी
कश्यपः सतीश कुमार करुणाकरः च जर्मन-
मुक्त-प्रतिस्पर्धायाः द्वितीये चक्रे
समाविष्टवन्तौ। महिलाएकल प्रतिस्पर्धायां
आकर्षीकश्यपः यूक्रेनस्य पोलिना-बुहरोवा
इत्येतां त्रयोविंशति-एकविंशति सप्तदश-
एकविंशति एकादश- एकविंशति च इत्येकैः
पराजितवती।

राष्ट्रियौषधमूल्यनिर्धारणप्राधिकरणेन कोलेस्टेरोल्, मधुमेहः, वेदना,
ज्वरः, संक्रमणमित्यादीनाम् औषधानां मूल्यमपकर्षं कर्तुम् निर्णयः कृतः

हिमसंस्कृतवार्ताः। चिकित्सां प्राप्तुं देशे अतीव
महत् व्ययः भवति। एतादृशे सति केन्द्रसर्वकारेण
सामान्यजनेभ्यः सौविध्यं दातुं निर्णयः कृतः।
एनपीपीए अर्थात् राष्ट्रिय
औषधमूल्यनिर्धारणप्राधिकरणेन ६९ नवीनसूत्राणां
खुदरामूल्यं ३१ औषधीनां सीमामूल्यं च निर्धारितं,
तदनन्तरं कोलेस्टेरोल्, शर्करा, वेदना, ज्वरः,
संक्रमणं, अत्यधिकं रक्तसावः, कैल्शियमः,
विटामिन डी ३, बालप्रतिजीवकौषधीनां च सहितं
१०० औषधीनां मूल्यं न्यूनीकर्तुं मार्गः
अन्वेषितः। औषधानां मूल्यं न्यूनं भविष्यति
स्वास्थ्यसेवायां जनानां व्ययः च न्यूनीभवति। कः
नूतनः निर्णयः यः उपशमं दास्यति? एनपीपीए
इण्डिया इत्यनेन अस्मिन् विषये अधिसूचना अपि
प्रसारिता। भारतसर्वकारस्य रसायन-
उर्वरकमन्त्रालयस्य अन्तर्गत औषधविभागस्य
एनपीपीए इत्यनेन एषा अधिसूचना प्रसारिता।
केषाम् औषधानां मूल्यं न्यूनं भविष्यति

भारतेन संयुक्त राष्ट्र-
मानवाधिकार परिषदः मञ्चे
पाकिस्तानदेशस्य आलोचना विहिता

सम्पूर्ण केन्द्रशासितराज्यं
जम्मूकश्मीरं लद्दाखं च
भारतस्य अविभाज्यं अंगं वर्तते

भारतेन संयुक्त राष्ट्र- मानवाधिकार परिषदः
मञ्चे पाकिस्तानदेशस्य आलोचना विहिता।
प्रोदीरितं च यत् पाकिस्तानदेशस्य पार्श्वे भारतस्य
आन्तरिक प्रसङ्गेषु हस्तक्षेपस्य अधिकारो नैव
वर्तते। भारतदेशेन पुनरावर्तितं यत् सम्पूर्ण
केन्द्रशासितराज्यं जम्मूकश्मीरं लद्दाखं च
भारतस्य अविभाज्यं अंगं वर्तते। संयुक्त राष्ट्र-
मानवाधिकार परिषदः पञ्चपञ्चाशत्तमस्य
नियमितसत्रस्य उच्चरीयभागे उत्तर प्रदानस्य
अधिकारस्य उपयोगं कुर्वन्ती प्रथमा सचिवा
अनुपमासिंहः प्रोक्तवती यत् परिषदः मञ्चे
पुनरेकदा जम्मूकश्मीरं निधाय पाकिस्तान-देशे
विहितानां दुराचाराणां दुरुपयोगः क्रियते।
भारतं विरुद्धं प्रत्यक्षतया आरोपाः अपि
साधिताः। स्वीये-समापन-सत्रे अनुपमासिंहः
कथितवती यत् भारतदेशः एतादृशं राष्ट्रम्
अस्ति यत् आतंकवादं विरुद्धं भारतं सर्वदा
दूरीकरणस्य प्रयासं करोति।

कोलेस्टेरोल्, शर्करा (मधुमेह), वेदना, ज्वरः,
संक्रमणं, अत्यधिकं रक्तसावं स्थगयितुं, कैल्शियमं,
विटामिन डी, बालप्रतिजीवकौषधम् इत्यादीनि
विषप्रतिकारकौषधानि अपि न्यूनमूल्यकानि
भविष्यन्ति। सर्पदंशस्य चिकित्सायां एंटीवेनोमस्य
उपयोगः भवति। बालस्वास्थ्यसेवासु सर्वकारस्य
ध्यानं बालकानां कृते अल्पमूल्यस्य
प्रतिजीवकौषधीनाम् उपलब्धतायाः आधारेण द्रष्टुं
शक्यते।

पश्चिम बंगालराज्ये तृणमूल
कांग्रेस-दलस्य नेता शेख-
शाहजहां-इत्येषः संदेशखाली-
स्थले यौनोत्पीडन-प्रकरणे
दशदिनानाम् आरक्षि-
कारावासे सम्प्रेषितः

पश्चिम बंगालराज्ये चतुर्विंशति-परगना जनपदस्य
सन्देशखाली स्थानस्य बशीरहाट न्यायालयेन तृणमूल-
कांग्रेस-दलस्य नेता शाहजहां-शेखः दशदिनानाम्
आरक्षि-कारावासे सम्प्रेषितः। अवधेयं वर्तते यत्
शाहजहांशेखः प्रवर्तन निदेशालयस्य अधिकारिणाम्
उपरि आक्रमण-यौनोत्पीडन - भूमि-अधिग्रहण- प्रसङ्गेषु
पश्चिम-बंगाल-आरक्षिदलेन सन्देशखाली-स्थलस्य
मिनाखान-नगरस्य बामनपुकर-क्षेत्रात् निगडिता पश्चिम
बंगालस्य उत्तर-चतुर्विंशति परगना जनपदस्य
सन्देशखाली स्थले अस्मिन् मासे तृणमूलकांग्रेसदलस्य
नेतारं शेखइत्यमुं विरुद्धं समग्र विरोधः विहितः।
सन्देशखाली-स्थलस्य बृहत्तमायां संख्यायां महिलाभिः
शाहजहांशेखे तस्य च सहयोगिषु भूमि- अधिग्रहणस्य
यौनोत्पीडनस्य च आरोपाः आरोपिताः। फरवरीमासस्य
नवमे दिनांके ग्रामीण-जनैः तं विरुद्धं अनेकेः आक्षेपाः
आरोपिताः। सर्वेषाम् आक्षेपाणां निरीक्षणं विधास्यते। इतः
पूर्वं ह्यः भारतीय जनता पार्टी-दलं पश्चिमबंगालराज्यस्य
मुख्यमन्त्रिणः ममता बनर्जी इत्यस्याः निन्दां कुर्वत् उक्तवत्
यत् सा तुष्टिकरणस्य राजनीतिकारणात् शाहजहांशेखं
संरक्षयति।

सुभाषितम्

यस्मिन् जीवति जीवन्ति
बहवः स तु जीवति।
काकोऽपि किं न कुरुते
चञ्च्वा स्वोदरपूरणम् ॥

भावार्थ- जिसके जीने से कई लोग जीते हैं, वह
जीया कहलाता है, अन्यथा क्या कौआ भी चोंच
से अपना पेट नहीं भरता? अर्थात्- व्यक्ति का
जीवन तभी सार्थक है जब उसके जीवन से अन्य
लोगों को भी अपने जीवन का आधार मिल सके।
अन्यथा तो कौवा भी भी अपना उदर पोषण
करके जीवन पूर्ण कर ही लेता है।

प्रतीकसाठवे मुम्बई

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः दैनिकपत्रे
व्याकरणात्मक-अशुद्धिनां कृते
सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः
हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्
जसवां कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः - १७७१११

भाजपायाः प्रयासाः असफलाः अभवन्, अधुना हिमाचले अस्माकं सर्वकाराय कोऽपि संकटः नास्ति- जयराम रमेशः

हिमसंस्कृतवार्ता- शिमला। हिमाचलप्रदेशे भारतीयजनतापक्षस्य स्वसर्वकारस्य अस्थिरीकरणस्य प्रयासः असफलः अभवत्, तत्र काङ्ग्रेससर्वकाराय कोऽपि संकटः नास्ति इति काङ्ग्रेसेन उक्तम्। काङ्ग्रेससञ्चारविभागप्रभारी जयरामरमेशः प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदिनंशः गृहमन्त्रिणः अमितशाहस्य च नामाङ्कनं विना उक्तवान् यत् प्रधानमन्त्रिणः नरेन्द्रमोदिनः तस्य 'चाणक्य'शाहस्य च सर्वकारस्य पतनस्य रणनीतिः असफलः अभवत्। सः अवदत् यत् हिमाचले सर्वकारस्य उद्धाराय काङ्ग्रेसनेतृत्वस्य हस्तक्षेपः सफलः अभवत्, भाजपानेतृत्वस्य स्वप्नाः च भग्नाः अभवन्।

जयराम रमेशः अवदत् यत्, “अन्यराज्यानां इव हिमाचले भाजपा अपि पूर्णबहुमतेन जनानां निर्वाचितं काङ्ग्रेससर्वकारं अस्थिरं कर्तुं धनशक्तिः, सत्ताशक्तिः, बाहुशक्तिः च इति क्रीडां आरब्धवती आसीत्, परन्तु ते असफलाः अभवन् यतोहि हिमाचलस्य जनानां आशीर्वादः काङ्ग्रेसेन सह वर्तते। अस्याः घटनायाः अनन्तरं अस्माकं संकल्पः अधिकः अभवत्। वयं हिमाचलस्य जनानां सेवां करिष्यामः” इति।

सः अवदत् यत्, “हिमाचलस्य विषये माध्यमेषु विविधाः विषयाः प्रचलन्ति, परन्तु वयं एकं वस्तु अतीव स्पष्टं कर्तुम् इच्छामः यत् राज्ये प्रधानमन्त्रिणः तथाकथितस्य चाणक्यस्य च प्रयत्नाः सर्वथा विफलाः अभवन्। “काङ्ग्रेसनेतृत्वस्य हस्तक्षेपस्य अनन्तरं अस्माकं पर्यवेक्षकाणां शीघ्रतायाः अनन्तरं तत्र स्थितिः पूर्णतया काङ्ग्रेसस्य नियन्त्रणे अस्ति।”

हिमाचले अयोग्यतां प्राप्ताः षट् काङ्ग्रेसविधायकाः न्यायालयं गमिष्यन्ति

हिमसंस्कृतवार्ता- शिमला। हिमाचलप्रदेशे पलायनविरोधीकानूनस्य अन्तर्गतं अयोग्यतां प्राप्ताः षट् काङ्ग्रेसविधायकाः उच्चन्यायालये अस्य निर्णयस्य कृते आवेदनं दास्यन्ति। न्यायालयात् स्थगनं प्राप्तुं प्रयतन्ते। यदि उच्चन्यायालयात् आश्रयं न प्राप्यते तर्हि वयं सर्वोच्चन्यायालयस्य समीपं गन्तुं शक्नुमः। यदि सर्वोच्चन्यायालयात्

अपि आश्रयं नास्ति तर्हि यदि सदस्यता नास्ति तर्हि षड्नासेभ्यः परं तेषां आसनेषु पुनः निर्वाचनं कर्तव्यं भविष्यति। अस्मिन् सम्प्रति अनेके कानूनी बाधाः सन्ति। सुधीरशर्मा इत्यनेन उक्तं यत् सः न्यायालये सदस्यतां निरस्तीकरणस्य निर्णयं आह्वानम् दास्यति।

२८ फेब्रुवरी बुधवासरे वयं विधानसभागृहम् आगत्य पञ्जिकायां अपि हस्ताक्षरं कृतवन्तः। सः अवदत् यत् सभापतिः स्वयमेव सार्धैकहोरां यावत् सदने न आगतः। अस्माकं सूचना न प्राप्ता, केवलम् एकः सदस्यः एव प्राप्तवान्। वयं भयात् राजनीतिं न कुर्मः। राज्यस्य हिताय सर्वकारः कार्यं करिष्यति इति निश्चितम्। सर्वकारः अल्पसंख्यकरूपेण अस्ति। तस्मिन् एव काले विधानसभाध्यक्षः उक्तवान् यत् सः पञ्जिकायां हस्ताक्षरं कृतवान्। सः प्रतिदिनं ५००० रूप्यकाणां दैनिकी वृत्तिं प्राप्यते। परन्तु सदने वित्तविधेयकं प्रस्तुत्य सचेतकं निर्गत्य अपि षट् काङ्ग्रेसविधायकाः न उपस्थिताः। अतः कार्यविधिः कृता।

मन्त्रिपरिषद्: निर्णयः - सङ्गणक-एवं-एसएमसी- शिक्षकाणां मानदेयं वर्धयितुं अनुमोदनम्

हिमसंस्कृतवार्ता- शिमला। गुरुवासरे सायं शिमलानगरे मुख्यमन्त्रिणः सुखविन्दरसिंहसुखीः अध्यक्षतायां हिमाचलप्रदेशमन्त्रिमण्डलस्य गोष्ठी अभवत्। सभायां बहवः बृहत् निर्णयाः कृताः सन्ति।

सभायां आयव्ययके भाषणे मुख्यमन्त्रिणा कृतानां घोषणानुसारेण सङ्गणक-एवं-एसएमसीशिक्षकाणां, बहुद्देशीयकार्यकर्तृणां, पंचायतीराजसंस्थानां जनप्रतिनिधीनां नगरनिगमानां नगरनिकायानां पदाधिकारीणां, अध्यक्षणां च १ अप्रैल २०२४ तः मानदेयं वर्धयितुं अनुमोदनम् कृतम्। तत्रैव औद्योगिकनिवेशनीतौ संशोधनस्य अनुमोदनं कृतम् अस्ति। अधुना उद्योगेषु कार्यं कुर्वतां कर्मचारिणां कृते गृहाणि निर्मातव्यानि भविष्यन्ति। ७० वर्षाणाम् उपरि वृद्धाः चिकित्सालये निःशुल्कं चिकित्सां प्राप्स्यन्ति। विद्यालयस्य मेधाविनः छात्राः इदानीं स्वयमेव लैपटॉपं क्रीणन्ति। अस्य कृते सर्वकारः प्रत्येकं छात्रस्य वित्तकोषसंख्यायां २५,००० रूप्यकाणां राशिं निक्षेपयिष्यति।

काङ्ग्रेस-सर्वकारेण बहुमतं समाप्तम्, तस्य कार्याणां कारणेन एतादृशी स्थितिः उत्पन्ना - जयरामठाकुरः

हिमसंस्कृतवार्ता- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः।

विपक्षस्य नेता जयरामठाकुरः अवदत् यत् एषः सर्वकारः राज्यस्य जनानां, तस्य कार्यकर्तृणां, नेतृणाम्, मन्त्रिणां, विधायकानां च दृष्टौ पतितः अस्ति। यदि अस्माकं विधायकाः लोकतान्त्रिकरूपेण सदनात् निष्कासिताः न भवन्ति स्म तर्हि गतदिवसे अयं सर्वकारः सदने पतितः स्यात्। यदि न्यूनताप्रस्तावे अस्माकं मतविभाजनस्य आग्रहः स्वीकृतः स्यात् तर्हि पूर्वदिने अयं सर्वकारः पतितः स्यात्। पत्रकारानां प्रश्नस्य उत्तरे जयरामठाकुरः अवदत् यत् सर्वकारः अल्पसंख्याकः अस्ति, कियत्कालं यावत् एवं प्रकारेण सर्वकारस्य उद्धारः कर्तुं शक्यते इति। सः अवदत् यत् राज्ये कोऽपि सर्वकारेण प्रताडितः भविष्यति। यः कोऽपि जनस्य स्वरं उत्थापयितुं स्थाने सर्वकारेण व्यवस्थायाः च प्रताडना भविष्यति, भाजपा प्रत्येकेन व्यक्तिना सह दृढतया तिष्ठति, भवेत् सः सामान्यजनः वा विशेषः वा। अद्य विपक्षनेता स्वविधायकैः सह अपि मॉलमार्गे भ्रमणं कृतवान्।

न श्रूयते। दलस्य विधायकाः, मन्त्रिणः, दलस्य अध्यक्षः च स्वयं वदन्ति यत् अस्मान् न श्रूयते। उच्यते न सकृद् अपि तु पुनः पुनः। यदा कश्चन न श्रूयते तदा सः अवश्यमेव किमपि करिष्यति।

जयरामठाकुरः अवदत् यत् जनप्रतिनिधिः स्वक्षेत्रस्य जनानां प्रति अपि उत्तरदायित्वं धारयति। तेषां उत्तरमपि दातव्यम्। ये तं विधायकं कृतवन्तः तेषां प्रति सः कियत्कालं यावत् दृष्टिम् अन्धं करिष्यति।

विपक्षनेता अवदत् यत् अस्मान् प्रति अङ्गुली दर्शयितुं स्थाने सर्वकारस्य काङ्ग्रेसनेतृणां च स्वस्य कोषस्य अन्तः अवलोकनस्य आवश्यकता वर्तते। अद्य तस्य संख्या ४३ तः ३४ यावत् परिवर्तिता इति किमर्थं जातम्? ईश्वरः जानाति यत् अग्रे कियत् दूरं पतति। जयरामठाकुरः अवदत् यत् अस्मिन् समये यत् भवति तस्मिन् अस्माकं योगदानं नास्ति। अस्माकं किमपि कर्तुं आवश्यकता नास्ति। स्वनेतृणां विषये, राज्यस्य जनानां च प्रति सर्वकारस्य मनोवृत्तिः आगामिषु काले तेषां कृते किमपि प्रयोजनं न भविष्यति। जयराम ठाकुरः अवदत् यत् एतेन वयं केवलं काङ्ग्रेसस्य मिथ्याप्रतिज्ञाः, वचनानि च जनसामान्यस्य मध्ये गृहीतवन्तः। यस्मात् कारणात् सर्वकारस्य सर्वाणि असत्यं प्रकटितानि, लोकप्रियत्वस्य स्थाने मुख्यमन्त्री लॉकप्रिय इति नाम्ना प्रसिद्धः अभवत्। सः अवदत् यत् तेषां मिथ्याप्रतिज्ञाणां प्रमाणं वयं देशे सर्वत्र वञ्चनस्य कलां च गृहीतवन्तः। यस्य कारणात् तेषां प्रतिज्ञाप्रं छत्तीसगढे एव मग्नम् अभवत्, यतः काङ्ग्रेसेन तत् श्रूयते। दलनेतारः वदन्ति यत् अस्माकं वचनं आरब्धम्।

मण्डी-शिवरात्रिमहोत्सवः- भागं स्वीकर्तुं मुख्याध्यबृहद्देवः कमरुनाग स्वमन्दिरात् प्रस्थितः, सप्तदिनानि यावत् भविष्यति पदयात्रा

हिमसंस्कृतवार्ता:- मण्डी।

अन्ताराष्ट्रीयशिवरात्रिमेलामण्डी इत्यस्य मुख्याध्य बृहद्देवः कमरुनागः गुरुवासरे उल्लासेन भक्तैःसह मण्डीनगरं प्रति प्रस्थितवान् अस्ति। बृहद्देवः कमरुनागः सप्ताहव्यापिन्याः पदयात्रायाः अनन्तरं ७ मार्च दिनाङ्के मण्डीनगरं प्राप्स्यति। यत्र उपायुक्तः मण्डी एवं अन्ताराष्ट्रीयशिवरात्रिमेलापकस्य अध्यक्षः जिलाप्रशासनपक्षतः स्वागतं करिष्यति। सप्ताहदीर्घयात्रायां कामरुनागः २०-२२ आतिथ्यकार्यक्रमेषु भागं ग्रहीष्यति इति कथ्यते। गुरुवासरे प्रातःकाले कमरु उपत्यकातः प्रस्थितः देव कामरुनागः ३० देवलुभिः गुरुभिः कौतवालैः सह मण्डीनगरं प्रस्थितः अस्ति। बृहद्देवस्य कामरुनागस्य मार्गे भक्तैः भव्यं स्वागतं क्रियते।

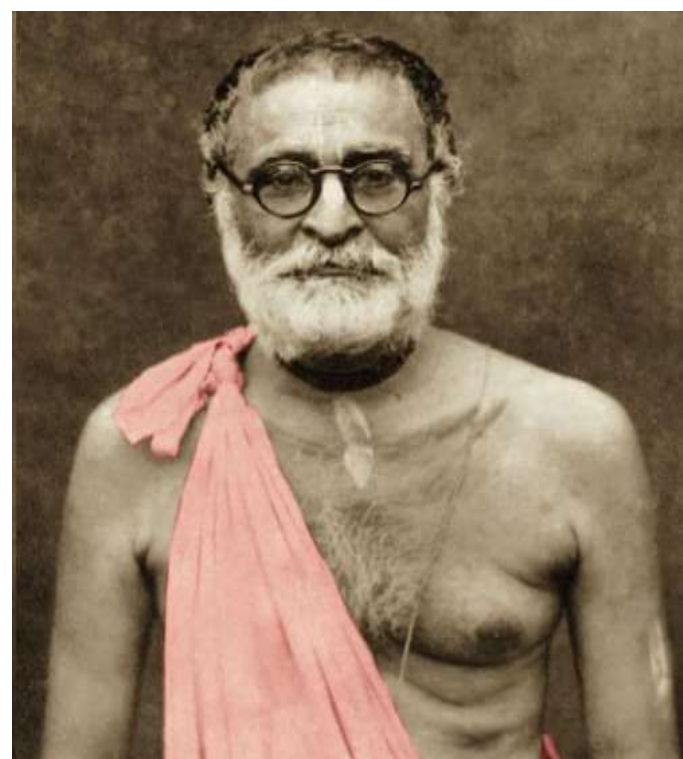
भारत-जर्मनीदेशयोः मध्ये रक्षासम्बद्धविषयेषु सम्पन्नं मन्त्रणोपवेशनम्, हिन्द-प्रशान्तक्षेत्रे सैन्याभ्यासस्य प्रस्तावः।

हिमसंस्कृतवार्ताः, युवराजभट्टराई भारतीयः रक्षासचिवः गिरिधरः अरामानेः, जर्मनरक्षामन्त्रालयस्य च राज्यसचिवः बेनेडिक्ट जिमरः विगते मंगलवासरे फरवरी-सप्तविंश्यां बर्लिननगरे भारत-जर्मनी उच्चरक्षासमितेः मन्त्रणोपवेशनस्य संयुक्ताध्यक्षता विहिता। अत्रान्तरे देशद्वयेनापि कार्यनीतिक-साहमत्यस्य रूपेण रक्षा-सहयोगसंवर्धने बलं प्रदत्तम्। रक्षामन्त्रालयस्य अनुसारेण गिरिधरः अरामानेः बेनेडिक्ट जिमरश्च क्षेत्रीयस्थिति विषये मन्त्रणां कृतवन्तौ। सम्भावितरक्षा औद्योगिक-परियोजना-विषयेऽपि जाताः चर्चाः। अत्रान्तरे उभाभ्यामपि भारत-जर्मनी-रक्षोद्योगेषु साहमत्यं प्रकाशितम्। रक्षामन्त्रालयेन सूचितं यत् इण्डो-पैसिफिक इति हिन्द-प्रशान्तक्षेत्रे जर्मनीदेशेन साकं संयुक्ताभ्यासविषये चर्चाः विहिताः सहैव सम्भावित-रक्षा-औद्योगिक-परियोजनानां विषये अपि वार्ताचितिः अभूत्। रक्षामन्त्रालयस्य मुख्यप्रवक्ता ए. भारत भूषण बाबूः प्रत्यपादयत् यत् उभयोः देशयोः "सम्बन्धान् सुदृढीकर्तुं रक्षासचिव गिरिधरारामानेः जर्मनीदेशस्य राज्यसचिवः, बेनेडिक्ट जिमरः च बर्लिननगरे भारत-जर्मनी समुच्चरक्षासमितेः उपवेशनं सफलं प्रतिपादितवन्तौ। द्वितीय-विश्वयुद्धस्य अनन्तरं जर्मनीदेशेन साकं राजनयिक-सम्बन्ध-स्थापकेषु देशेषु प्रथमं भारतमेव अवर्तत्। 2021 तमे वर्षे, उभाभ्यां देशाभ्यां राजनयिक-सम्बन्धानां स्थापनायाः सप्ततितमि वर्षग्रन्थिः अपि मानिता।

"यो जगतो निन्दनं सोढुं न शिक्षते तस्य 'हरिनाम्नि' अधिकारो न स्यात्।"

अपरव्यक्तिकथितदुष्टवचोभिश्च मम सहिष्णुतां शिक्षयति ।

एवं भगवताहं उपदिश्ये यदि त्वं लोकनिन्दनं सोढुं न शिक्षेत्तर्हि "हरिनाम" कर्तुं ते वास्तविको धिकारस्तव नायास्यति ।

प्रभुपाद श्रीश्रीलभक्ति सिद्धान्तसरस्वती ।

पाठः- श्रीचैतन्य दर्शने प्रभुपाद श्रील भक्ति सिद्धान्त सरस्वती टैगोर पृष्ठ ५४९

~Trivikramadāsah

हिमसंस्कृतवार्ताः

"विश्वस्मिन् विश्वे संस्कृतस्य प्रभावः" इति विषये एकदिवसीया अन्ताराष्ट्रिया सङ्गोष्ठी समनुष्ठिता,

हिमसंस्कृतवार्ताः, युवराजभट्टराई नवदिल्ली २८ फरवरी।

□ डॉ. डेविड फ्रौली, डॉ. औष्कर पुजोलश्च जातौ सम्मानितौ।

□ अस्मिन् आयोजने अमेरिकायाः स्पेनस्य च वैदेशिकौ संस्कृतविद्वांसौ सम्मानितौ।

□ संस्कृतमनीषिभिः संस्कृतानुरागिभिः च संस्कृतवाङ्मयस्य वैश्विकप्रभाव-विषये विहिताः चर्चाः।

□ लिथुआनिया देशस्य राजदूती महामहिमशालिनी डायाना मिकेविएशन् वर्या कार्यक्रमे मुख्यातिथित्वेन उपातिष्ठत्

बुधवासरे श्रीलालबहादुरशास्त्री-राष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयस्य व्याकरणविभागेन स्वस्तिवाचनमिति संस्थया च सम्भूय श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयस्य कुलपतेः मार्गदर्शने विश्वस्मिन् अपि विश्वे संस्कृतस्य प्रभावः इति विषये एकदिवसीया अन्ताराष्ट्रिया सङ्गोष्ठी विश्व विद्यालयस्यैव स्वर्णजयन्तीत्याख्ये भूतलीये सभागारे समायोजिता। सङ्गोष्ठीकार्यक्रमस्य शुभारम्भः मातुः सरस्वत्याः वन्दनापूर्वकं वैदिक मङ्गलाचरणेन द्वीपप्रज्वलनेन च समजायत। ततः परं समेषाम् अतिथीनां स्वागतसपर्या सम्पादिता।

विदितमेव समेषां यत् प्रायशः विश्वस्य प्रसारणे एतयोः विशेषं योगदानं सर्वासामपि भाषाणां जननी निध्याय एव स्वस्तिवाचनम् इति संस्थया ऋषिगणसाधिता देवगणपूता एतौ मनीषिणौ गीर्वाणवाणी एव वर्तते। अनया एव अभिनन्दनप्रशस्तिपत्रप्रदानेन सम्मानितौ। अस्मिन् अवसरे सम्मान-संस्कृतया वाण्या देशस्य सांस्कृतिकं ग्रहणानन्तरं विश्वे भारतीयसंस्कृतेः चारित्रिकं च परिपोषणं विधीयते। संस्कृतस्य च प्रभावस्य विविधान् भारतस्य सर्वमपि तत्त्वजातं संस्कृते एव आयामान् आलक्ष्य, विद्वद्धिः परिचर्चा निहितम् अस्ति। अस्मिन्नेव सन्दर्भे कृता। तैः प्रतिपादितम् यत् एकविंश्याः संस्कृत योगायुर्वेदादिनां संरक्षणपरा शताब्द्याः वैश्वीकरणस्य स्वस्तिवाचनम् इति संस्था देशस्य वर्तमानपरिवेशे संस्कृताध्ययनस्य राजधान्यां दिल्लीयां ऐषमो बुधवासरे आवश्यकता-विषये विस्तारपूर्वकं एकाम् अन्ताराष्ट्रियां सङ्गोष्ठीम् आयोजितवती, यत्र अनेके परिचर्चा विहिता। अन्ते च संगोष्ठ्यां पाश्चात्यदेशीयाः संस्कृतविद्वांसः अपि अध्यक्षीयं वक्तव्यं प्रदत्ताः। एतेषु विश्वविद्यालयस्य कुलपतिना प्रो. सविशेषं निमन्त्रिताः। इत्यस्य अयं कार्यक्रमं मुरलीमनोहरपाठकवर्येण कार्यक्रमे वैदेशिकसंस्कृतजनेषु सुख्यातः, डॉ. प्रशंसता स्वस्तिवाचनम् इत्यस्य अयं डेविड फ्रौली, सुख्यातः स्पेन्देशीयो संस्कृतसेवाप्रकल्पः भृशं श्लाघितः। मनीषी च औष्कर पुजोलः अन्यतमौ व्याकरणविभागस्य वरिष्ठः आचार्यः प्रो. आस्ताम्। लिथुआनिया देशस्य राजदूती जयकान्तसिंहः शर्मावर्यः, अपरः वरिष्ठः मिकेविएशन् वर्या कार्यक्रमे आचार्यः प्रो. रामसलाहीद्विवेदीवर्यः, मुख्यातिथित्वेन उपस्थाय शोभासंवर्धनं चापि नैजं संस्कृतसंस्कृति-विहितवती। ध्येयमस्ति यत् संरक्षणविषयकं उद्बोधनं प्रदत्तवन्तौ। डेविडफ्रौलीमहोदयः संस्कृत-संवर्धन-कार्यक्रमस्य सफलं सञ्चालनम् भारतसर्वकारेण पद्मभूषणेन अपि महासचिवः डॉ.सुनीलजोशी सुष्ठुतया अलंकृतो वर्तते। एताभ्यां विद्वद्भ्यां कार्यक्रमस्य अन्ते प्रो. संस्कृतवाङ्मयस्य गहनाध्यायनपूर्वकं तेषु रामसलाहीद्विवेदीवर्यः सर्वेभ्यः तेषु देशेषु संस्कृतस्य प्रसाराय महान् उपस्थितेभ्यः जनेभ्यः धन्यवादज्ञापनं कृतवान्। सङ्गोष्ठ्याः व्यवस्थाज्जातं यत्नो विहितो वर्तते। भारतीय-संस्कृतेः, च सर्वमपि स्वस्तिवाचनस्य सहसचिवः डॉ. जीवन जोशी महोदयः सम्भालितवान्।

यदा आदिलशाहः शिवाजी इत्यस्य साम्राज्यविस्तारनीतेः विचारं प्राप्नोत्

यदा आदिलशाहः शिवाजी इत्यस्य साम्राज्यविस्तारनीतेः विचारं प्राप्नोत् तदा सः पश्यन् एव आसीत् । सः शाहाजीराजाम् स्वपुत्रं नियन्त्रणे स्थापयितुं पृष्ठवान् परन्तु शिवाजीमहाराजा पितुः परिचर्याम् अकुर्वन् पितुः क्षेत्रस्य प्रबन्धनं स्वीकृत्य करं दातुं अपि त्यक्तवान् । १६४७ तमे वर्षे चाकणतः नीरापर्यन्तं भूमिः अपि सः प्राप्तवान् । इदानीं शिवाजी महाराजा पर्वतीयक्षेत्रेभ्यः समतल भूमिप्रति गन्तुं आरब्धवान् आसीत् । शिवाजी कोङ्कण प्रान्तस्य अन्ये ९ दुर्गाः च गृहीतवान् । शिवाजी महाराजः अनेकैः देशीविदेशीयराजैः सह युद्धं कर्तव्यम् आसीत्, सफलः अपि अभवत्। शिवाजीमहाराजा पितुः परिचर्याम् अकुर्वन् पितुः क्षेत्रस्य प्रबन्धनं स्वीकृत्य करं दातुं अपि त्यक्तवान् । १६४७ तमे वर्षे चाकणतः नीरापर्यन्तं भूमिः अपि सः प्राप्तवान् । इदानीं शिवाजी महाराजा पर्वतीयक्षेत्रेभ्यः समतल भूमिप्रति गन्तुं आरब्धवान् आसीत् । शिवाजी कोङ्कण प्रान्तस्य अन्ये ९ दुर्गाः च गृहीतवान् । शिवाजी महाराजा अनेकैः देशीविदेशीयराजभिः सह युद्धं कर्तव्यम् आसीत्,

सफलः अपि अभवत् । शहाजी इत्यस्य ग्रहणं युद्धनिवृत्तिघोषणा चबीजापुरस्य सुलतानः शिवाजी महाराजः कर्मणा पूर्वमेव क्रुद्धः आसीत् । सुलतान शिवाजी महाराजः पितुः कारावासस्य आदेशं दत्तवान् आसीत् । तस्मिन् समये तस्य पिता शाहाजी कर्नाटकराज्ये आसीत्, दुर्भाग्येन शिवाजी महाराजः पिता सुलतानस्य केभ्यः गुप्तचरैः गृहीतः । शिवाजीमहाराजा बीजापुरस्य दुर्गस्य उपरि आक्रमणं न करिष्यति इति वचनेन तस्य पिता मुक्तः अभवत् । पितुः मुक्त्यर्थं शिवाजीमहाराजा अपि स्वकर्तव्यं अनुसृत्य किमपि युद्धं न कृतवान् ततः शिवाजी स्वस्य विशालसेनायाः सुदृढीकरणे व्यस्तः अभवत् । क्रमशःसुधा साठ्ये मुंबई।

धारावाहिकी गीताप्रश्नोत्तरी -५

श्रीकृष्णः- अर्जुन! त्वया उक्तं यत् कुलनाशदोषान् पश्यन्तः वयम् अस्मात् हननपापात् कथं न विरमामः इति। परन्तु यदि कुलनाशः अपि स्यात्, तदा का हानिः?

अर्जुनः- हे कृष्ण! यदि कुलधर्मः नश्यति, तर्हि तत्कुलम् अधर्मः तिरस्करोति।

श्रीकृष्णः- कुलधर्मे नष्टे सति अन्यत् किं स्याद् अर्जुन?

अर्जुनः- अधर्माभिभवात् कुलस्त्रियः दूषिताः भवन्ति।

श्रीकृष्णः- ताः दूषिताः भवेयुः नाम, तेन किं स्यात्?

अर्जुनः- हे माधव! स्त्रीषु दुष्टासु वर्णसंकरः उत्पद्यते खलु।

श्रीकृष्णः- वर्णसंकरः जायते, ततश्च किं भवेत्?

अर्जुनः- कृष्ण! सः वर्णसंकरः कुलघातिनां सम्पूर्णकूलं नरकं प्रति नयति, श्राद्धतर्पणादिकम् अप्राप्य पितरः अपि स्वस्थानात् पतन्ति। एतैः वर्णसंकरोत्पन्नैः दोषैः कुलघातिनां परम्परया आगताः कुलधर्माः, जातिधर्माः च सर्वे विनश्यन्ति।

श्रीकृष्णः- तर्हि तेषां का गतिः भवेत्, येषां च कुलधर्माः नष्टाः स्युः?

अर्जुनः- हे अच्युत! अस्माभिः एतत् परम्परया श्रुतमस्ति यत् तादृशाः लुप्तधर्माः बहुकालपर्यन्तं नरकवासिनः भवेयुः।

श्रीकृष्णः- तर्हि युद्धपरिणामं पूर्वमेव जानन्तः यूयं कथं वा इदानीं युद्धार्थं सन्नद्धाः स्थ अत्र?

अर्जुनः- अयमेव आश्चर्यकरः, दुःखप्रदश्च विषयः यत् वयम् इदानीम् महत् पापं कर्तुम् उद्यताः स्मः। राज्यसुखकामिनः वयं लोभवशीभूताः सन्तः स्वकीयान् एव कुटुम्बिनः हन्तुं सन्नद्धाः स्मः, अहो!

श्रीकृष्णः- एवञ्चेत् सम्प्रति त्वं किं कर्तुमनाः?

अर्जुनः- हे जनार्दन! एतानि अस्त्रशस्त्राणि परित्यज्य अहम् अस्माद् युद्धात् विरस्यामि। यदि मयि एवं सत्यपि ते शस्त्रहस्ताः धार्तराष्ट्राः मां हन्युः तदा तु तन्मे मरणं क्षेमतरं हि भवेत्।

धृतराष्ट्रः- एतदुक्त्वा अर्जुनेन किं कृतं सञ्जय?

सञ्जयः- हे राजन्! तदुक्त्वा शोकेन व्याकुलः अर्जुनः सबाणं धनुः त्यक्तवान्, ततश्च रथस्य मध्यभागे शिरम् अवनमय्य उपाविशद् इति। (गीता - १/४०-४७)।

इति श्रीमद्भगवद्गीतायाः प्रश्नोत्तरसम्बद्धः प्रथमोऽध्यायः सम्पूर्णः। शुभं भूयात्। (अनुवर्तिष्यते)

असमप्रदेशीयः विज्ञानशिक्षकः, नारदोपाध्यायः

विवृतत्वदोषं निवार्य तस्य संवृतत्वं प्रतिपादयति, तथैव वयं 'इ इ', 'उ उ' एवं सूत्राणि विरचय्य कलादिदोषरहितानां वर्णानां प्रत्यापत्तिं (प्रतिविधानं) कुर्मः। तथापि अनेन गौरवदोषः उत्पद्यते खलु? लिङ्गार्था तु प्रत्यापत्तिः। तर्हि एतत् कलादिदोषरहितानां वर्णानां प्रतिविधानं लिङ्गार्थमेव (लिङ्गनिवृत्त्यर्थमेव) भवतु। 'अनुदात्तचित् आत्मनेपदम्' इत्यादिसूत्रेषु उक्तम् औपदेशिकधातुगतस्य इत्स्वरस्य अनुदात्तत्वं ङकारस्य इत्त्वं च लिङ्गरूपं यतः एताभ्यां लिङ्गाभ्यां (चिहाभ्यां) धातोः आत्मनेपदित्वं ज्ञायते। आत्मनेपदस्य सूचनं कृत्वा एते लिङ्गे निवृत्ते भवतः। कलादिदोषाणामपि निवृत्तिः इष्यते अतः वयं लिङ्गरूपेण धातुप्रत्ययादिषु दोषयुक्तानां स्वरादीनाम् अनुबन्धवत् प्रयोगं कुर्मः। उदाहरणार्थं एधँ वृद्धौ इत्यस्मिन् धातूपदेशे यः अँ इति स्वरः सः अनुदात्तः इत्। तमेव कलादिदोषयुक्तं पठित्वा पुनः तस्य परिहारार्थं अदोषयुक्तस्य प्रतिविधानं कुर्मः। तेन दोषयुक्ताः स्वरादयः निवृत्ताः (अग्राह्याः वा) भवेयुः। अनुबन्धशतैः यत्कार्यं सिध्यति तदेव कलादिदोषैः सिध्येत्। तेन च शतशः अनुबन्धाः न उच्चार्याः। इत्संज्ञा, इतः लोपश्च न वक्तव्ये भवतः। एतया युक्त्या यद्यपि कार्यं सिध्येत् तथापि नेयं पाणिनीयव्याकरणम्। अतः 'आकृत्युपदेशात् सिद्धम्' इति यल्लिखितं तत् तथैव तिष्ठतु। गर्गादिविदादीनां शुद्धरूपेण उपदेशत्वात् संवृतादयः दोषाः तेषु न सम्भवन्ति इति उक्तमेव। यदाक्षिप्तं शुद्धशब्दसमुदायोपदेशार्थमेव गणानां पाठः न तु संवृतादिदोषनिवृत्त्यर्थम् तद्विषये वदामः--उभयमपि प्रयोजनं शक्यं--शुद्धशब्दानां समुदायस्य पाठः, संवृतादिदोषनिवारणं च द्वौ प्रयोजनौ एकेनैव प्रयत्नेन सिध्यतः यथा--आम्नाश्च सिक्ताः पितरश्च प्रीणिताः। आम्नवृक्षस्य अधः स्थित्वा पितृणां तर्पणं कृतम्। तदर्थं यज्जलमुपयुक्तं तेन आम्रः अपि सिञ्चितः अभवत्। वाक्यान्यपि द्विष्टानि भवन्ति--श्वेतो धावति इत्यस्य श्वा इतः धावति तथा श्वेतः (अश्वः) धावति एवं द्विविधः अर्थः शक्यः। एतानि आक्षेपसमाधानानि विहाय वयं आक्षेपकं एतमेव प्रष्टुम् अर्हामः यत् संवृतादयः दोषाः भवान् कुत्र लब्धवान् इति। आगमाः, प्रत्ययाः, प्रातिपदिकानि, धातवः एतेषु सर्वेषु कलादयः दोषाः नैवोपलभ्यन्ते व्याकरणे शुद्धानामेव उपदेशात्। अगृहीतानि प्रातिपदिकानि संवृतादिदोषयुक्तानि स्युरिति उक्ते वयं वदामः यत् तेषामपि शुद्धोपदेशः एव इष्टः व्याकरणे येन शशः इत्यस्य उच्चारणं शषः इति मञ्जकः इत्येतस्य मञ्जकः एवम् अशुद्धं मा भूत्। एतेन सर्वेण विवेचनेन ज्ञायते यत् वृत्तिसमवायः अनुबन्धकरणम् इति द्वे एव वर्णोपदेशस्य प्रयोजने भाष्यकारस्याभिमतौ। तृतीयस्य विषये बहुधा विप्रतिपत्तिः दृश्यते।-----

श्री. अभिजित् तोडकरः सुभाषितशिक्षणप्रमुखः
संस्कृतभारती, पश्चिममहाराष्ट्रप्रान्तः।

विश्वनागरिकरक्षादिवसः

विश्व नागरिक सुरक्षा दिवस

1 मार्च

(हिमसंस्कृतवार्ता प्रवीण कुमारः, सिरमौरः)

विश्वनागरिकरक्षादिवसः प्रतिवर्षं मार्चमासस्य प्रथमदिनाङ्के आचर्यते। अनेन विश्वजनानाम् ध्यानं नागरिकसंरक्षणस्य महत्त्वं प्रति आकर्षयितुं तथा च आपदाविरुद्धयुद्धाय उत्तरदायी सर्वेषां सेवानां प्रयत्नानाम्, त्यागानां, उपलब्धीनां च श्रद्धांजलिः भवति। अन्तर्राष्ट्रीयनागरिकरक्षासङ्गठनेन (ICDO) १९९० तमे वर्षे अस्य दिवसस्य उत्सवस्य निर्णयः कृतः। विश्वनागरिकरक्षादिवसः अस्मान् शिक्षयति यत् प्रत्येकस्य जीवनं बहुमूल्यम् अस्ति। प्रत्येकस्य नागरिकस्य सुरक्षा महत्त्वपूर्णा अस्ति।

आत्मघात-जागरूकता-दिवसः

मार्चमासस्य प्रथमदिनांकः आत्मघात-जागरूकता-दिवसः इति रूपेण अपि आचर्यते। अस्य दिवसस्य उद्देश्यं आत्मघातेन सम्बद्धं कलङ्कं दूरीकर्तुं मातापितरौ, परिवारस्य सदस्यान्, शिक्षाविदान्, स्वास्थ्यसेवाव्यावसायिकान् च आत्महत्यायाः लक्षणं ज्ञातुं प्रोत्साहयितुं च अस्ति।

सैफ अली खानस्य पुत्रस्य इब्राहिमस्य चलचित्रे दिया मिर्जा दृश्यते

हिमसंस्कृतवार्ताः- जगदीश डाभी, मुम्बई।

बॉलीवुड-नायकस्य सैफ अली खानस्य पुत्रः इब्राहिम अली खानः अद्यकाले 'नादानिया' इति चलचित्रस्य कारणेन वार्तायां वर्तते। इदं चलचित्रं इब्राहिमस्य जीवनस्य द्वितीयं चलचित्रम् अस्ति। इब्राहिमः केवलं पदार्पणं न कृतवान् अपि च अन्यत् चलचित्रमपि प्राप्तवान्। भवद्भ्यः वदामः यत् इब्राहिमः अतीव शीघ्रमेव 'सरजमी' इति चलच्चित्रेण पदार्पणं करिष्यति। 'सरजमी' इति चलचित्रस्य अनन्तरं 'नादानिया' प्रदर्शितं भविष्यति। करणजौहरः 'नादानिया' इति चलचित्रस्य निर्माणं करोति, शौना गौतमः च चलचित्रस्य निर्देशनं करोति। करण जौहरेण निर्मितस्य अस्मिन् चलचित्रे जाह्वी कपूरस्य अनुजभगिनी खुशी कपूर इब्राहिमः इत्यनेन सह दर्शनं दास्यति। एतस्मिन् समये खुशी- इब्राहिमयोः अस्मिन् चलचित्रे बॉलीवुड-अभिनेत्री दिया मिर्जा अपि प्रविष्टा इति वार्ता आगच्छति। प्राप्तसमाचारानुसारं चलचित्रे दिया मिर्जा महत्त्वपूर्णा भूमिकायां दृश्यते। परन्तु दिया मिर्जा इत्यस्याः प्रवेशस्य विषये अद्यापि कोऽपि आधिकारिकं वक्तव्यं न आगतम्।

२ भागः किमर्थं माहेश्वर- सूत्राणाम् उपदेशः?

अत्र तृतीयप्रयोजनविषये आक्षेपः- इष्टबुद्धयर्थश्चेति चेदुदात्तानुदात्तस्वरितानुनासिकदीर्घप्लुतानामप्युपदेशः - माहेश्वरसूत्रेषु अइउलु इत्यादीनाम् उपदेशः कृतः अस्ति तथैव तेषाम् उदात्त-अनुदात्त-स्वरितरूपाणाम् उपदेशः इष्टः। सूत्रेषु अननुनासिकवर्णानामेवोपदेशः दृश्यते अतः तेषाम् अनुनासिकरूपाण्यपि अपेक्षितानि। तथैव सूत्रेषु केवलं ह्रस्वस्वराणाम् उपदेशः दृश्यते। स्वराणां दीर्घप्लुताः अपि इष्यन्ते। पतञ्जलिराह -नैष दोषः यतः आकृत्युपदेशात् सिद्धम्। सूत्रेषु कृतः वर्णोपदेशः आकृतिं (जातिं) दर्शयति। तथा हि अ इत्युक्ते अत्वरूपा जातिः प्रतीयते तेन च अकारस्य अष्टादशभेदानामपि ज्ञानं भवति। एतस्मिन् पुनः आक्षिप्यते - आकृत्युपदेशात् सिद्धमिति चेत् संवृतादीनां प्रतिषेधः। यदि आकृतिरूपः वर्णनिर्देशः कृतः तर्हि सा वर्णजातिः वर्णानां दोषयुक्तोच्चारणे अपि भवत्येव। अतः तेषां दोषाणां प्रतिषेधः वक्तव्यः भवेत्। ते आहत्य अष्टादश स्वरदोषाः भवन्ति। तदित्यम्-१) संवृतः - स्वराः विवृतप्रयत्नाः। तेषामुच्चारणे गलविवरस्य विकासः भवति। तथापि तेषामुच्चारणे गलविवारस्य सङ्कोचः क्रियते चेत् दोषायाः२) कलः-- एकस्मिन्नुच्चारणस्थाने उच्चरितव्यः वर्णः अन्यस्मिन्नेव स्थाने उच्चर्यते।३) ध्मातः - श्वासस्य आधिक्यात् ह्रस्ववर्णः दीर्घः इव उच्चर्यते।४) एणीकृतः-- हरिण्याः इतस्ततः कूर्दनवत् स्वरः स्थानद्वये उच्चारितः भवति अथवा अविस्पष्टः उच्चर्यते यथा ओकारः औकारवत् श्रूयते।५) अम्बूकृतः-- जलपूरितमुखेन इव स्वरोच्चारणं येन स्वरः अन्तर्मुखः श्रूयते।६) अर्धकः-- दीर्घस्य ह्रस्वोच्चारणम्।७) ग्रस्तः--जिह्वामूले निगृहीतः।८) निरस्तः-- कठोरोच्चारणम्।९) प्रगीतः-- सामगानवत् उच्चारणम्।१०) उपगीतः-- समीपस्थवर्णान्तरस्य गीत्या प्रभावितम् उच्चारणम्।११) क्विष्णः--स्वरस्य कम्पनम्।१२) रोमशः-- गम्भीरमुच्चारणम्।१३) अवलम्बितः-- अन्यवर्णेन संयुक्तमिव उच्चारणम्।१४) निर्हतः--रुद्धः।१५) सन्दष्टः-- वर्धितं कर्तितमिव वा उच्चारणम्।१६) विकीर्णः-- एकः सन् अनेकवर्णवत् प्रतीयमानः स्वरः। एवमाहत्य षोडश स्वरदोषाः सन्ति। एतेभ्यः अन्ये व्यञ्जनदोषा अपि सन्ति। तेषामपि प्रतिषेधः वक्तव्यः। भाष्यकारः वदति न एषः दोषः। गर्गादिविदादिगणेषु पठिताः शब्दाः स्वरव्यञ्जनदोषरहिताः शुद्धाः एव सन्ति अतः तत्र दोषार्थम् अवकाशः न विद्यते। तथापि आक्षेपकः वदति यत् गर्गादिविदादिगणानां पाठस्य प्रयोजनं न स्वरव्यञ्जनदोषनिवृत्तिः अपि तु शब्दसमुदायस्य साधुत्वदर्शनम्। तर्हि यथा पाणिनिः 'अ अ' इति अन्तिमसूत्रे अकारस्य